

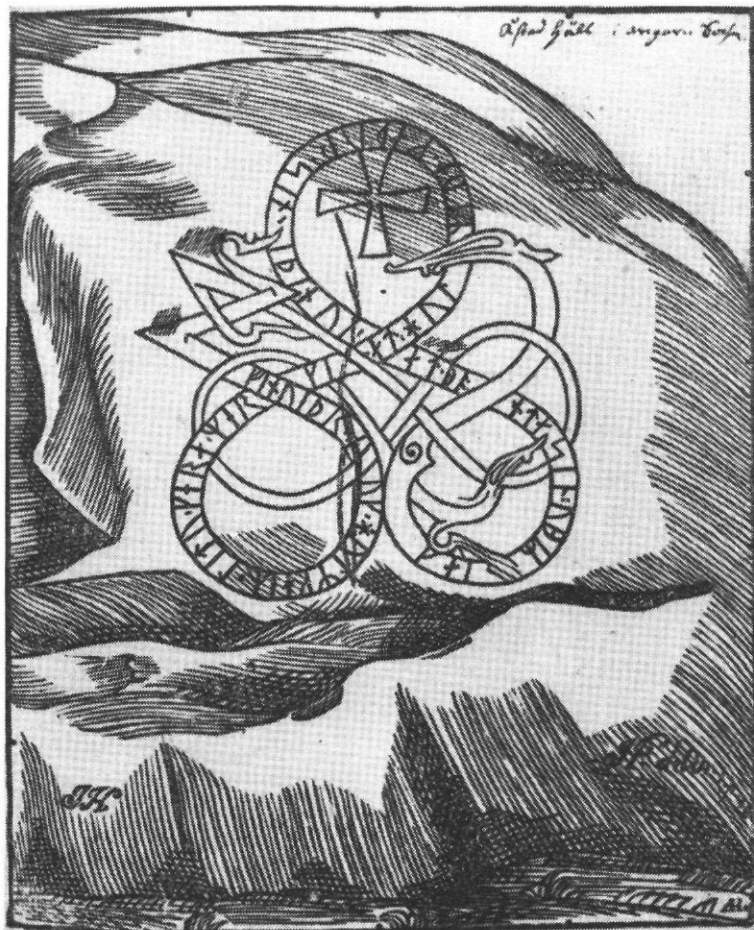

Fig. 203. U 210. Åsta, Angarns sn. Efter B 96.

är också, ehuru osignerad, med all sannolikhet ristad av Öpir. Kvinnonamnet skrives i båda inskrifterna alldeles lika.

Gällsta ligger 8 km. (fågelvägen) V om Åsta. Under sådana omständigheter — samtidigtheten, namnets sällsynthet, det korta avståndet mellan gårdarna — förefaller det mig högst sannolikt, att dessa båda belägg för namnet *Hedinv* syfta på samma person. Holmgöt i Åsta har varit gift med Hedenvi Halvdansdotter från Gällsta, jfr U 229 och U 232 (släkttavlan s. 386).

211. Örsta, Angarns sn.

Litteratur: R. Dybeck, *Runa* (fol.) 1, s. 71, 77, f., 2, s. 18; UFT h. 3 (1873), s. 10 f.; E. Brate, *Anteckningar* 1904 (ATA).

Avbildningar: Dybeck a. a. pl. 17 (nr 17); Brate foto (ATA).

Runstenen omtalas första gången av Dybeck, i hans anteckningar från en antikvarisk resa i Roslagen 1872 (tryckt i *Runa*, fol.): »Jag upptäckte vid besök i gårdarne runstenen N:o 17, styckad i två delar, och var sysselsatt med att taga aftryck af ristningen, då en af de närvarande, en äldre qvinna, utan omsvep sporde: Ska han ta 'n *mä sammä*? Jag: få se när jag slutat. Hon: ja, ja' går in te far å rågör så längje ... (återkommen): jo si vill han ha bara ena stycke, så blir dä 40, men ska dä vara dä andra mä, så blir dä 50. Jag: *Riksdaler*? Hon: skulle föll vara så.» I uppsatsen *Nyfunne svenska runstenar* (i *Runa*, fol.) behandlar Dybeck Örsta-stenen, »hvars ursprungliga rum är obekant. Vid sönderslagningen hafva, till mehn för inskriften, som nu har tu oläsbara ord, några mindre stycken eller skärfvor affallit, hvilka sedermera förkommit. De behållne två delarne ligga till 'trampstenar' i orenligheten utanför fähuset till Örstads norra mellangård.»

Vid Brates besök (1904) låg runstenen »öfvertäckt af jord i foderladan till Örstads norrgård, förmodligen på samma plats, där Dybeck fann densamma. Foderladan hade sedan dess blifvit ombyggd och fått en annan riktning, så att runstenen, som förut legat utanför, nu blifvit inbyggd i ladan. Någon fornforskare hade efter Dybecks besök frågat efter stenen men då funnit blott det öfre, mindre stycket och låtit det ligga, där det låg under förklaring, att ingenting vore åt saken att göra, innan äfven det större stycket påträffades. Det mindre stycket uppdagades äfven nu med lätthet men först efter något gräfvande invid detsamma det större stycket, som hade sjunkit djupare. Runstensstyckena skola af arrendatorn på stället forslas ut ur ladan och läggas på en berghäll mellan denna och gården, där de synas blifva fredade för tillfällig åverkan.»

Så har emellertid tyvärr icke blifvit fallet. Runstenen är numera förkommen. Enligt uppgift av förre ägaren till Örsta norrgård har den för omkring 15 år sedan (omkring 1925) cementerats in i dörröppningen till en mjölkbod i ladugården. Den är därför tills vidare oåtkomlig för undersökning.

Rödaktig granit. Höjd 1,24 m., bredd 0,73 m.

Inskrift (enligt Brate):

iukrip · let · stāin · h - kua · eftir · sbie ... in ·

Iofrið let stāin haggva æftir Spia[llbuða ... s]in.

»Jofrid lät hugga stenen efter Spjällbode, sin ...»

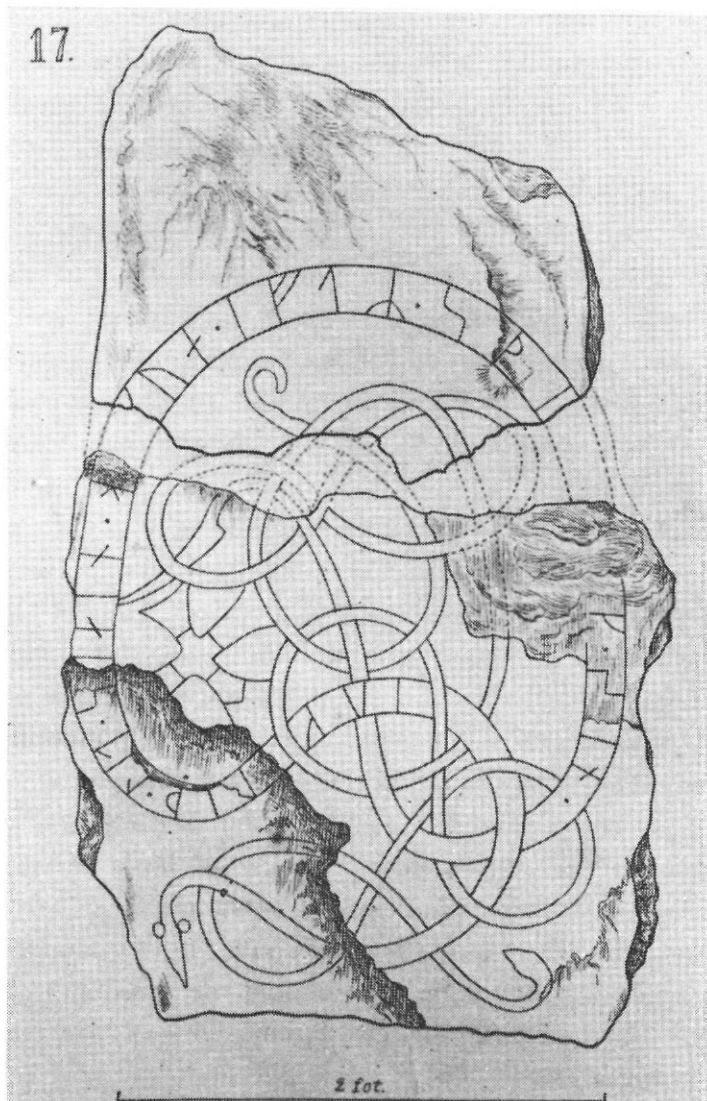

Fig. 204. U 211. Örsta, Angarns sn.
Efter Dybeck, Runa (fol.) 1.

Till läsningen: Runan 3 läser Brate — lik som Dybeck — som **k**. Brate anmärker emellertid, att det icke är »alldeles uteslutet, att 3 **k** varit **f**, enär det inre af **k** är en rund knöl och det kan tänkas, att det öfre kännestrecket till **f** varit grundt och blifvit afnött, såsom förhållandet måste ha varit med kännestrecket till **t** i **stain**. För fingret kännes verkligen en svag fördjupning på detta ställe, hvilken fördjupning dock icke i och för sig vore nog att antaga kännestreck». I 6 **p** saknas nedre delen av hst på grund

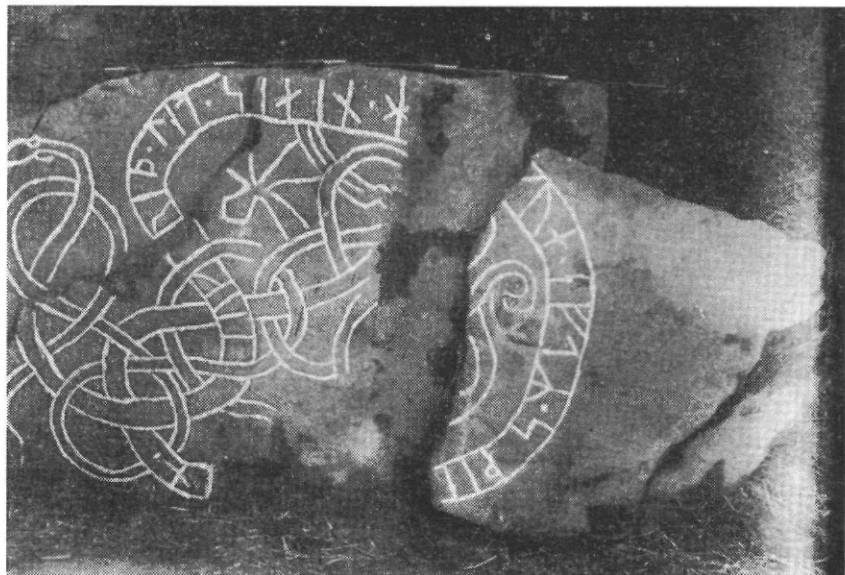

Fig. 205. U 211. Örsta, Angarns sn.
E. Brate foto 1904.

av en skada i stenen, som också kan ses på Dybecks teckning. 8 **e** har, enligt Brate, »afgjordt prick». 11 **t** har förlorat bst; liksom de båda andra **t**-runorna i inskriften har den väl haft bst endast på vänstra sidan av hst. 15 **h** har förlorat bst på högra sidan om hst. 17 **k** har förlorat hst i brottet. 20 **e** är, enligt Brate, stunget. Om runorna 24—29 skriver Brate: »Af det följande namnet äro fyra runor bevarade. Den första är tydligen **s**, den andra lika tydligt **p** d. v. s. **b** med blott öfre ringen, af den nedre finnes intet spår. Namnets tredje runa är **i** och den fjärde **e** med pricken vid stafvens öfversta tredjedel. Namnet torde varit **sbie**[**lbupa**]. I slutet af inskriften finnes **in**, som hört till [**s**]**in**.»

Dybeck: 8 **i**, 20 **i**; av det sista namnet har han endast 24 **s**, men däremot läser han ett **k**, ett **sk** och ett **s** omedelbart före 28 **i**.

Det första namnet, som av både Dybeck och Brate har lästs **iukrip**, torde vara ett av ristaren avsett kvinnonamn *Iofrið*. En sådan uppfattning kan försvaras redan med utgångspunkt från Brates anmärkning till runan 3 (se ovan). Dessutom bör det observeras, att bst i runan 3 på fotot utgår långt ned på hst, från samma punkt på hst som undre bst i 21 **f**. Bst i den skadade runan 17 **k** utgår däremot betydligt högre upp. Läsningen **f** torde därför vara den riktiga. — Redan Dybeck har tydligen fått uppmärksamheten riktad på det första namnet. »Ett förslag att, om det hittills osedda **INPR** icke vore antagligt, man i stället skulle kunna läsa **IN(PNR)**, antaget att ett inre kännestreck i runstenens **P** gott förloradt, är af prof. Stephens med rätta förkastadt.» I *Ytterligare rättelser och tillägg till Runas första samling* nämner emellertid Dybeck, att ett »sednare meddelande från prof. Stephens antyder att han föredrager namnet *Iufrið* för *Iukrið*. Namnets **P** måste då anses hafva alldeles förlorat sitt öfre eller inre kännestreck.» — Säve (*UFT* h. 3, 1873) uppfattar med tvekan i sin översättning namnet som *Jogerd*; han tillägger: »Det första namnet kan icke hafva varit *Iukrið* och ännu mindre *Iufurfrið*, hvaremot *Iufrið*, Isl. *Iófrið*, vore mera antagligt, eller ännu hällre *Iukirið*, för *Iukirð*, Isl. *Iógerðr*.» Namnet *Iofrið*, som troligen verkligen har stått på stenen, är eljest ej belagt i runinskrifterna. Det är emellertid väl styrkt från västnordiskt område. Andra namn med *Io-* som första sammansättningsled förekomma relativt ofta i svenska inskrifter.

Vad det senare namnet beträffar, anser Dybeck, att endast den första runan, 24 **s**, är fullt säker. Men han framhåller, att runan 25 »svårligen» kan »hafva varit någon annan än **ß**. Derefter följer en ytterst matt nedre del af en staf utan tecken till antagligt kännestreck, samt slutligen, vid öfverstyckets kant, äfven en staf, bättre behållen och som tyckes icke håller hafva egt kännestreck. Att sluta häraf skulle här stått intetdera af de föreslagna namnen» — d. v. s. »**s**(**bialbupa** l. **sbiut**)», som Dybeck föreslagit i sin translitteration. »Men», fortsätter han, »högst sannolikt är att den dunkla halfstafven, hvilken står för nära sina sidorunor, bör alldeles utdömmas, då vi efter **ß** hafva säkra runan **l**. Prof. Stephens antager, med afseende å det knappa utrymmet, namnet **hβ|n↑** såsom säkerhet». — Säve framhåller (*UFT* h. 3, s. 11), att det »med *S* eller *Sb* börjande sista namnet kunde vara: *Sbiut*, *Sbak*, *Sbraka*, *Sba(n)ka*, *Spial*-, eller *Spilbupa*.» Brates läsning är sannolikt bättre än Dybecks. *Spiallbuði* är dessutom i Uppland väl styrkt (se U 88), medan däremot namnet *Spiut* ej har påträffats inom landskapet.

Man skulle ju vänta, att inskriften slutat med *bonda sinn*. Däremot talar dock dels, att det knappast har funnits plats för så många runor, dels att Dybeck på det skadade partiet läser ett **k** (.. **k** · **sin** ·). Han kompletterar slutet (**ma**)**k sin** och detta »godkänner» också Stephens (se Dybeck a. a., s. 78).

Ristningen förefaller av Brates foto att döma att vara klumpigt utförd. Sannolikt gör emellertid Brates uppmålning ej ristaren rättvisa.

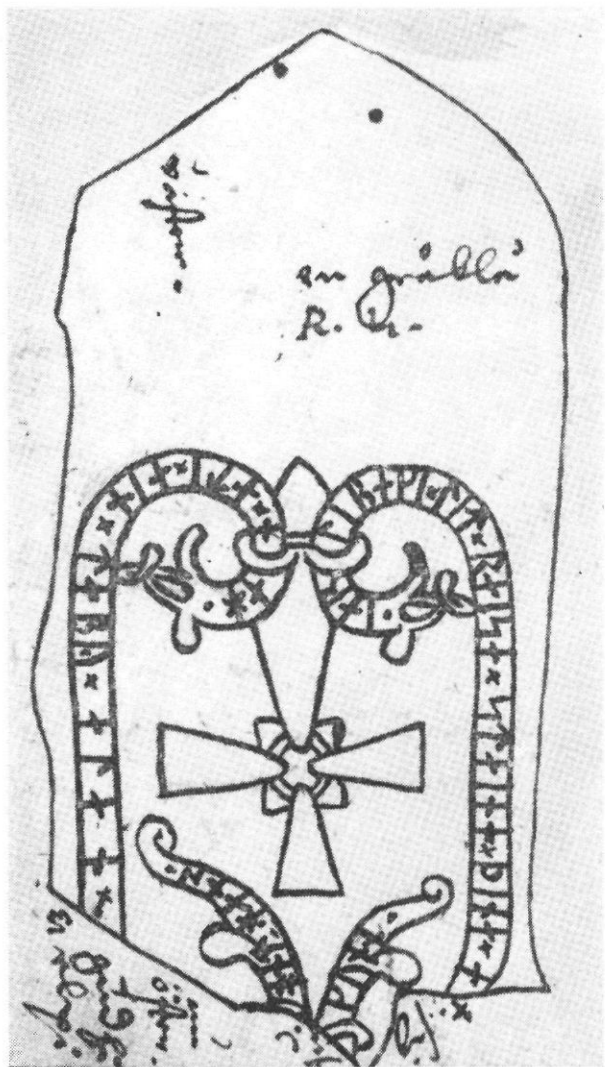

Fig. 206. U 212. Vallentuna kyrka.
Efter teckning av Aschaneus.

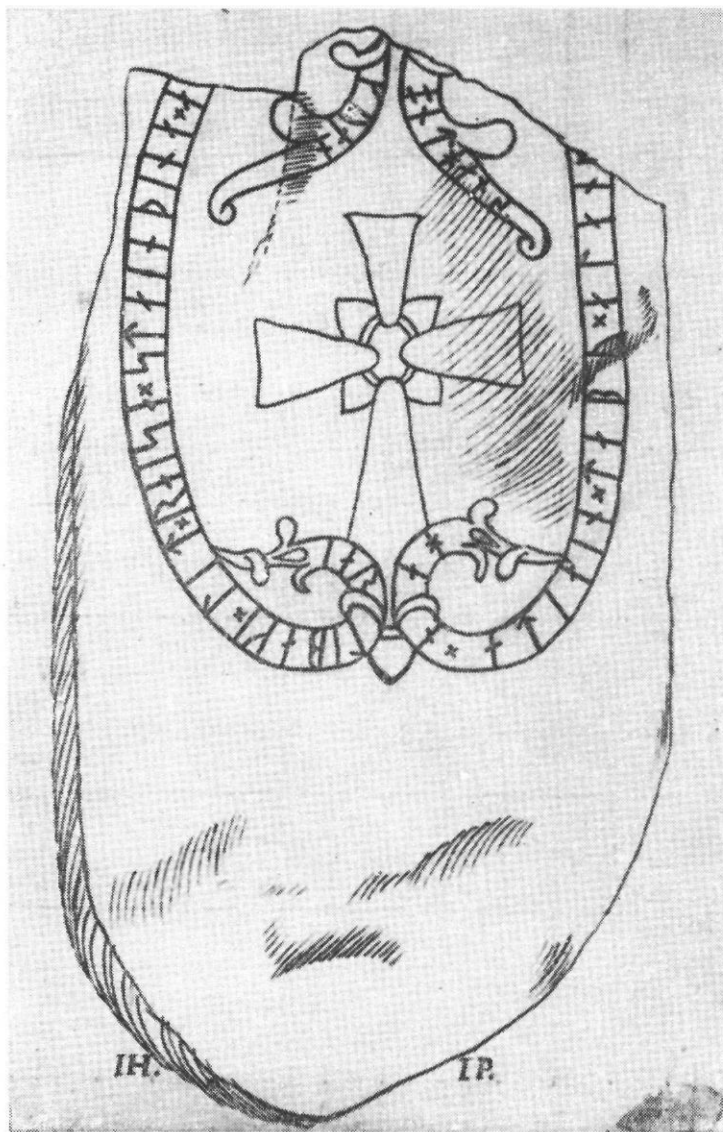

Fig. 207. U 212. Vallentuna kyrka.
Efter teckning av Peringskiöld.

212. Vallentuna kyrka.

Pl. 133, 134.

Litteratur: B 60, L 445. J. Bureus, F a 6 s. 87 n:r 198 (Bureus' egen uppteckning), s. 105 n:r 58 (Aschaneus), s. 141 n:r 27 (Axehiellm), s. 170 n:r 36 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 437, F a 1 s. 98, F a 13 s. 235, F a 14 s. 80; M. Aschaneus, F b 18 s. 15 f., F b 12; J. Hadorph, Resejournal (i Peringskiölds Monumenta 3); J. Peringskiöld, F l 5:1 n:r 13, Monumenta 3, bl. 156; O. Celsius, SR 1, s. 152, 2, s. 600, Acta Literaria Sueciæ 2 (1725—29), s. 279; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 107; R. Dybeck, Berättelse för år 1859 (ATA), Vallentuna sn, 1860 (ATA); UFT h. 3 (1873), s. 81; Upsala Nya Tidning $\frac{1}{2}$ 1905; E. Brate, Anteckningar 1908 (ATA), Sverges runinskrifter (1922), s. 120; O. von Friesen, Brev till Riksantikvarien $\frac{30}{8}$ 1905 (ATA), Upplands runstenar (1913), s. 16, 51 f.; S. Lindqvist, Jarlabankesläktens minnesmärken (i: Nordiska arkeologmötet 1922), s. 131; Hans Brix, Studier i nordisk Runemagi (1928), s. 46; Erik Moltke o. Lis Jacobsen, Trolldal (i: Tilskueren, Kbhvn 1928, I, s. 167); Lis Jacobsen, Eggjumstenen, s. 78 f.; DR sp. 990.

Äldre avbildningar: M. Aschaneus, teckning (F b 18); Peringskiöld, teckning (i F l 5:1), träsnitt (i F l 5:1, Peringskiölds Monumenta och B 60); Brate foto 1908 (ATA); von Friesen foto (a. a.).

Runstenen står på kyrkogården, 6,5 m. S om kyrkan, på den plats, där vapenhuset har stått. Runstenen har legat som tröskel i vapenhuset, och när detta revs — efter åskeld 1856 — doldes stenen. Detta är förklaringen till att Dybeck ej kunde finna den vid sitt besök sommaren 1859, trots att han då varit »mest sysselsatt» med Vallentuna socken: »Liljegr. 445—46 och 47 funnos icke». —